

FÅGLAR I JÄMTLAND-HÄRJEDALEN

ÅRGÅNG 31 4/2011

årsrapporter 2011:

ÅNNSJÖNS FÅGELSTATION

PROJEKT JAKTFALK
PROJEKT KUNGSÖRN



6

Projekt
Dubbelbeckasin



10

Myrinventering



12

Ringmärkning



16

Projekt
Jaktfalk



Fåglar i Jämtland-Härjedalen (FIJH)

ges ut av Jämtlands läns Ornitologiska Förening. Tidskriften utkommer med fyra nummer per år.

REDAKTION: Erik Grönlund
ecoexergy@gmail.com

Johan Råghall
johan.raghall@naturskyddsforeningen.se

ISSN: 0282-4760

TRYCK: Daus Tryckeri, Östersund

Jämtlands läns Ornitologiska Förening (JORF)

är en regional förening till Sveriges Ornitologiska Förening som verkar för fågelskydd, fågelforskning samt fågelskådning i Jämtlands län.

MEDLEMSAVGIFT (betalas till plusgiro 860309-4):

Vuxen 150 kr
Ungdom 60 kr
Familje- eller stödmedlem 50kr (ej tidskrift)

ADRESS: c/o Elisabeth Marklund
Orrviksvägen 7
832 94 Orrviken

E-POST: elisabeth.marklund@pp.ephone.se. För frågor gällande föreningen, kontakta info@jorf.se

HEMSIDA: www.jorf.se

Föreningen Ånnsjöns Fågelstation (FAF)

äger och driver en forskningsstation för fågelforskning och miljöövervakning i Jämtlandsfjällen i samarbete med JORF.

MEDLEMSAVGIFT (betalas till plusgiro 854551-9):

Privatperson 150 kr
Organisation 500 kr

ADRESS: Handöl 563
830 15 Duved
(OBS! Endast juni-augusti)

TELEFON: 0647-722 10

E-POST: info@annsjon.org

HEMSIDA: www.annsjon.org

Sveriges Ornitologiska Förening (SOF)

är riksföreningen för fågelskydd, fågelforskning och fågelskådande. Föreningen ger ut publikationerna Vår Fågelvärd, Ornis Svecica, Fågelvännen och Fågelåret.

HEMSIDA: www.sofnet.org

SAMMANSTÄLLNING AV DETTA NUMMER: Johan Råghall

OMSLAG: **Framsida:** Ånnsjödagens avslutning: Dubbelbeckasinskådning på Högåsen, Enafors i den ljusa försommarmatten. Foto: Jennie Wadman.

Baksida: Höstkväll över Lomtjärnsmyren, Handöl. Foto: Jennie Wadman.

Insida: Dubbelbeckasin. Foto: Jennie Wadman.
Myrinventare. Foto: Jennie Wadman.
Gök. Foto: Meera Lee Sethi.
Jaktfalk. Foto: Lars Falkdalen Lindahl.

INNEHÅLL: Ånnsjöns fågelstation 2011 **3** • Sammanfattning av verksamheten 2011 **4** • Projekt Dubbelbeckasin **6** • Myrinventeringen **10** • Ringmärkningen **12** • A Summer of Firsts **14** • Skumt projekt för insamling av jaktfalkägg i östra Sibirien **15** • Projekt Jaktfalk **16** • Kungsörn i Jämtlands län, Kungsörn och jaktfalk i Härjedalen **18**

Ånnsjöns fågelstation 2011

Ånnsjöns fågelstation har lagt ytterligare en framgångsrik säsong bakom sig. Vi har i år haft tillräcklig bemanning för att genomföra våra standardiserade miljöövervakningsprojekt på ett bra sätt, och samarbetet med Lunds Universitet i vårt specifika grundforskningsprogram för dubbelbeckasin fortsätter. Under någon vecka på sensommaren hade vi till och med lite väl många ringmärkare på plats, men annars är tumregeln att vi alltid kan sysselsätta många fler fågelskådare som vill räkna, märka och mäta fåglar i Handöl med omnejd.

I detta sammanhang vill jag rikta ett stort tack till alla er, ingen nämnd ingen glömd, som deltagit i och bidragit till verksamheten under året! Två ännu större tack vill jag rikta till Ulla Falkdalen som ansvarar för personalfrågor och till Lars Falkdalen Lindahl som ansvarar för nätfångst och ringmärkning sedan flera år. Båda dessa åtaganden sträcker sig tidsmässigt långt utanför själva fåltsäsongen, och innebär dessutom att man måste finnas tillhands för att lösa praktiska problem under stora delar av sommaren.

Tyvärr har vi i år också drabbats av ett antal motgångar i form av skadegörelse på vår vetenskapliga utrustning. I slutet på maj upptäckte jag själv att den låga mast som vi haft stående på en myr nära en dubbelbeckasinlek för montering av radio-

pejlingsantennor blivit överkörd under vårvintern, troligen av ett större terrängfordon. Det förefaller osannolikt att det var en olyckshändelse. I mitten på juli nåddes vi av ett larm om att alla våra fångstnät och nätkäppar i Handöl stulits och tre banderoller med slagord mot ringmärkning satts upp i byn. Lyckligtvis hade vi en leverans av nät på gång, och nätfångsten drabbades i minimal utsträckning.

Händelserna tycks inte ha något som helst samband, och är sannolikt verk av enskilda personer med en starkt förvriden syn på vår verksamhet. Båda händelserna är polisanmälda, men vi har tyvärr litet hopp om att någon skyldig ska kunna knytas till någon av händelserna. Förutom ilska, förvåning och upprördhet hos alla aktiva i föreningen medförde händelserna ekonomiska förluster på i runda tal 40 000 kronor.

Nu är dock dessa motgångar lagda till historien och vi ser fram emot nästa säsong och alla de spännande upptäckter vi ska få chansen att göra då! Du som läser dessa rader är förstås varmt välkommen att hjälpa till i ett eller flera inventeringsprojekt under 2012, och jag hoppas att du också stöder fågelstationsföreningen genom ett medlemskap.

Peter Carlsson,
ordförande Föreningen Ånnsjöns
fågelstation



Ordföranden i full färd med att mäta en dubbelbeckasinvinge. FOTO: JENNIE WADMAN

Pärluggla häckade i en av stationens storholkar i våras. De sju ungarna ringmärktes den 28 maj. Nästa vår har ugglorna tio nya holkar i och omkring Handöl att välja på. Frågan är hur det står till med födotillgången då, efter det gångna toppåret för lämlar och andra smågnagare. Toppår brukar som bekant följas av bottenår.

FOTO: JENNIE WADMAN

Sammanfattning av verksamheten 2011

JOHAN RÅGHALL

Informationslokalen

Bygget av informationslokalen fortskred under främst vår och höst. Utvändig målning av panelen, ramp till ingången och golv inne i lokalen är några av momenten som utförts under året.

Ännsjödagen

Den 4 juni var det återigen dags för skådardagen vid Ännsjön. Den inleddes med förmiddagsskådning vid torn och gömslen i Änn, dit ett trettiotal personer sökt sig.

Enligt tradition har det sedan varit öppet hus på fågelstationen, men eftersom föreningen i år hade bygghelg samtidigt, och det var fullt med målare, snickare och markarbetare i farten i och kring stationen, så blev nästa programpunkt i stället en informationsträff i Handöls vårdshus. Där presenterade Marie Berglund och Lisa Öberg från Länsstyrelsen en sammanställning av arbetet med *Åtgärdsprogrammet för dubbelbeckasin*, varpå Johan Råghall berättade om fågelstationens forskning kring samma art. Lokalen var roligt nog mer än fullsatt av både ortsbor och tillresta, och flertalet av dessa ca 50 personer stannade kvar för att äta den goda och trivsamma middagen som vårdshuset traditionsenligt ordnade.

Senare under den vackra och sköna försommarkvällen guidades ca 30 personer till dubbelbeckasinleken på Högåsen. När fåglarna kom igång på riktigt bjöds vi besökare på ett mäktigt skådespel med minst 30 spelande beckasiner.

Projekt Dubbelbeckasin

För tredje året i rad besökte flyttfågelforskarna från Lunds Universitet oss i slutet av maj för att försöka återfå fler ljuspositions-mätare. Precis innan hade de fascinerande resultaten från förra året publicerats och blivit rejält uppmärksammade i media. Inga nya mätare lyckades dock återfås i år, men 39 dubbelbeckasiner fångades och ringmärktes. 20 av dessa försågs med ljuspositions-mätare och 13

honor försågs med radiosändare. Genom radiopejling återfanns nio bon samt en helt ny lek.

Fjällruttsinventering

Alla rutter utom två inventerades av entusiastiska inventerare i slutet av juni. Den sällsynt rika lämmeltillgången avspeglades inte så mycket i resultatet som man kanske kunnat förvänta sig i form av främst rovfåglar och ripor.

Myrinventering

Samtliga 16 myrar omkring Ännsjön och Storlien inventerades i mitten av juni. Det var 23:e året i följd som inventeringen utfördes, och resultaten i denna långtidsserie blir bara mer och mer värdefulla för varje år som går.

I samband med myrinventering på Ännsjöns östra sida genomfördes även en sjöinventering från båt. Sjöns södra del förblev dock oinventerad pga. försämrat väder.

Ringmärkning

Tack vare god bemanning under nästan hela säsongen ringmärktes fler fåglar än på många år, totalt 2 272 st. Grönsiskan var den vanligaste fågeln i näten, följt av bergfink och lövsångare. Under säsongen ringmärktes fågel nummer 50 000 inom stationens verksamhet som startade 1988.

Övrig verksamhet

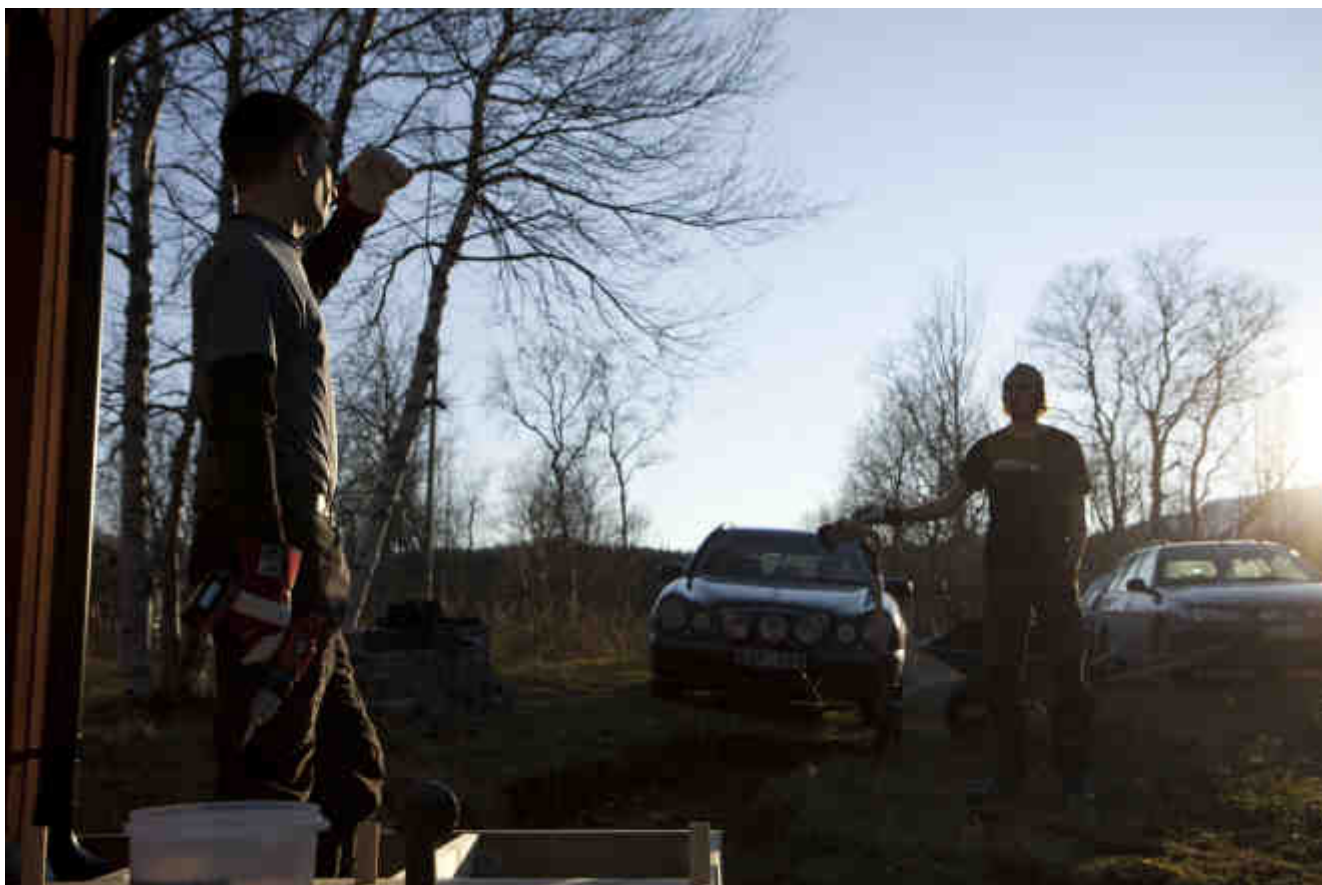
Nya storholkar, dvs. avsedda för i första hand pärlugglor, började tillverkas under året, och tio stycken sattes upp i och i närheten av Handöl under årsmötes- och bygghelgen i oktober.

Länsstyrelsens Life to ad(d)mire-projekt som vi berättade om i förra årets rapport, och som syftar till att restaurera våtmarkerna i Änn, fortsatte under året med förberedande träffar och arbete, där fågelstationen deltog som en av flera parter i diskussionerna. De praktiska åtgärderna (bl.a. röjning och igenpluggning av diken) ska inledas under 2012.



Ånnsjödagen 4 juni. Inför en fullsatt sal i Handöls vårdshus höll Lisa Öberg och Marie Berglund från Länsstyrelsen ett intressant föredrag om arbetet med *Åtgärdsprogrammet för dubbelbeckasin*. Efteråt serverades, för alla som önskade, en god och festlig middag i samma lokaler. FOTO: ULLA FALKDALEN

Arbets- och årsmöteshelg i Handöl 15-16 oktober. Peter Carlsson och Johan Råghall snickrar och gräver i den vackra hösteftermiddagen. Under helgen sågs bl.a. sångsvan, lavskrika och duvhök intill stationen, samt varfågel, sparvhök och havsörn på andra håll i Handöl. Flera pärlugglor hördes i mörkret. Även under hösten (och trots idogt arbete) är fågelskådningen i Handöl intressant! FOTO: JENNIE WADMAN





Ett tv-team filmade under några majnätter vårt arbete vid dubbelbeckasinernas spelplatser. Bilderna blev till en del av en dokumentär om modern teknik inom flyttfågelforskning som sändes i SVT:s Vetenskapens värld under hösten. FOTO: JENNIE WADMAN

Projekt Dubbelbeckasin

PETER CARLSSON

En nyupptäckt lek, nio bon och en tv-dokumentär var de positiva resultaten av årets dubbelbeckasinprojekt som för tredje året i rad genomfördes tillsammans med forskare från Lunds Universitet.

De mest oväntade resultaten var att en central lek försvunnit och att vi inte lyckades återfå en enda ljusmätare från tidigare år! Under våren publicerade vi tillsammans en uppmärksammad vetenskaplig artikel om fjolårets unika upptäckt av dubbelbeckasinens oväntade flyttningsstrategi.

Ljusmätarstudien

Med fjolårets mycket lyckosamma resultat, då tre av tio ljusmätare återtogs, i färskt minne var förväntningarna på årets fångst mycket höga. Våren 2010 försågs ytterligare tio becksiner med ljusmätare, och sammanlagt hade vi därmed chans att återfå upp till 17 ljusmätare denna säsong. Redan första kvällen anande vi

dock att det inte skulle bli så lätt som vi intalat oss. Den centrala spelplatsen på Stråtomyren hade nämligen upphört att existera! Inga hanar alls spelade under natten, och endast två honor som möjligen inte nåtts av nyheten fastnade i våra nät.

Att spelplatser ibland överges för en eller ett par säsonger eller flyttar några hundratal meter är inget nytt. Fenomenet är vanligast för mindre spelplatser med endast ett par-tre hanar, så vi blev mycket förvånade att den tämligen stabila leken på Stråtomyren var övergiven. Det är oklart varför spelplatsen inte användes i år, men några tänkbara orsaker är att Stråtöleken flyttat till en ny spelplats, att fåglarna spridit ut sig på närliggande lekar eller att majori-

teten av fåglarna som brukar vara på Stråtön förolyckats under flyttning och övervintring. För att utesluta att spelplatsen endast var tillfälligt övergiven återvände vi dit två kvällar senare, bara för att konstatera att det inte var någon aktivitet på platsen.

Istället för att endast gå till kända spelplatser för att fånga så många fåglar som möjligt tvingades vi sålunda planera om i all hast och lägga tid på att söka igenom närområdet efter nya spelplatser dit våra ljusmätarförsedda fåglar flyttat. Snart hittade vi faktiskt en ny spelplats nära Lill-Gettryggen, men samtliga fåglar som fångades där var omärkta. Normalt fångar vi ett par-tre individer från tidigare år på de lekar i Handölsdalen



Två radiosändare som lossnat från dubbelbeckasinhonorna men som genom pejling lyckats återfinnas. FOTO: MEERA LEE SETHI



Det s.k. "bill-head"-mättet, som mäter längden mellan nacke och näbbspets på fågeln, är en av flera indikatorer som används vid könsbestämning av dubbelbeckasiner. FOTO: JENNIE WADMAN

där vi numera jobbar, och Lill-Gettrygen tycks därmed vara en tidigare helt okänd spelplats. Trots snart tio års inventeringar hittar vi fortfarande helt nya spelplatser!

Fångsten på de andra närliggande spelplatserna gav återfynd i normal omfattning, och framför allt av individer som var märkta på respektive spelplats under tidigare säsonger. Inte någonstans hittade vi Strätöfåglar i sådan omfattning att det talade för att leken helt enkelt delat upp sig på flera andra lekar.

Bland de 39 dubbelbeckasiner som fångades på olika spelplatser denna säsong försågs ytterligare 20 individer med ljusmätare. Inför kommande säsonger har vi alltså en teoretisk möjlighet att återfå upp till 37 ljusmätare, om alla dessa fåglar överlevt. Realistiskt sett borde vi kunna återfå kanske 6-7 stycken av ljusmätarna. Batteriet i ljusmätaren beräknas räcka upp till två år, men informationen i minnet finns kvar även efter att batteriet tagit slut. Drömscenariot inför våren 2012 är att återfånga någon av fåglarna som fick sin ljusmätare redan 2009 eller 2010,

och som i bästa fall kan ge oss två kompletta tur och retur-flyttningar för samma individ.

Radiopejling

Parallellt med ljusmätarstudien driver fågelstationen en egen studie som syftar till att förstå var honorna i området väljer att lägga sina bon. För att kunna häcka i området måste dubbelbeckasiner ha spelplatser, födosöksplatser och boplatser, och vi känner sedan tidigare till var de spelar och var de söker föda mellan spelnätterna. Metoden vi använder för att hitta bon är att förse ett antal honor med radiosändare i samband med fångsten på spelplatserna i slutet av maj, och sedan följa dem i några veckor tills de lagt sig på bo.

I år genomfördes pejlingsarbetet i huvudsak av Johan Råghall och vår mycket ambitiösa amerikanska medarbetare under två hela månader, Meera Lee Sethi. Sammanlagt 13 honor märktes på fyra olika spelplatser 27-29 maj, och redan 6-13 juni hade nio av dem lagt sig på bo. Resterande fyra radiosändare föll antingen av innan

honan lagt sig på bo, eller försvann utom räckhåll för våra mottagare.

De bon som Meera och Johan hittade låg i allmänhet i närheten av en spelplats, ofta inom några hundra meters avstånd, men inte nödvändigtvis nära den spelplats där honan fångats och märkts. Detta resultat stärker bilden av att honorna är rörliga och besöker flera lekar under spelsäsongen innan de parar sig och lägger ägg. Antalet funna bon är fortfarande något för lågt för att vi ska kunna dra några generella slutsatser om var honor föredrar att lägga sina reden.

Utöver de bon vi återfann med hjälp av radiopejling fick vi en rapport från en skådare som vid en egen tur till Bunnarsjöarna veckan före midsommar av en slump hittade en dubbelbeckasin på bo omkring 500 meter nordväst om Norra Bunnarsjön. Boet ligger 3-4 km från närmaste kända spelplats och boplatser, och tillsammans med några andra ströobsar samt viss förekomst av lämpliga vegetationstyper antyder fyndet att vi har kvar att upptäcka minst en spelplats uppe på Bunnerplatån. Möjligen har

en sådan lek också ett visst utbyte av individer med lekarna i Handölsdalen.

Två radiosändare återfanns på marken kort efter märkningen, och hade alltså lossnat från honan innan vi sett om och så fall var hon lagt sina ägg. Vi använder en droppe vanligt superlim för att fästa radiosändaren på övergumpens hud, och tanken är att sändaren ska lossna senast under ruggningen innan höstflyttningen, men ibland faller den av betydligt tidigare. För att få en bättre uppfattning om hur länge sändarna sitter kvar, och hur länge deras batteri räcker i praktiken gick Meera och Johan ut och pejlade igen i mitten av juli. Man hittade ytterligare fyra tappade sändare (från fåglar som tidigare legat på bo) och stötte upp tre honor som hade kvar sina sändare, men mer intressant var att en hona återigen låg på ägg! Kanske hade hon misslyckats med den första häckningen, och gjorde nu ytterligare ett försök.

Pejlingen i juli gav också information om vad som kan ha hänt med de sän-

dare som vi direkt tappade signalen från. Meera hade vid ett tillfälle tvingats ge upp försöken att återfinna en sändare som troligen lossnat från sin hona, men Johan noterade vid ett återbesök på samma plats att det fanns en rävlya precis i närheten. Slutsatsen var att den osynliga men fortfarande pipande sändaren låg inne i lyan, och att beckasinhonan blivit tagen av en rödräv. Detta är den första konkreta indikationen på vilka arter som är dubbelbeckasinernas naturliga fiender i häckningsområdet.

Sensommarfångst

En förutsättning för den spektakulära non stop-flygningen till Afrika är att dubbelbeckasinerna laddar upp med stora mängder flygbränsle i form av kroppsfett innan avfärd från Handölsdalen. Det är känt att andra vadare kan fördubbla sin kroppsvikt inför långa flyttningar, och det finns också en anekdotisk beskrivning från en gammal jaktidskrift om att dubbelbeckasinen på hösten är så fet att den spricker när den träffar marken efter

ett dödande skott. Fångst av våra, levande, beckasiner precis före höstflyttningen skulle kunna ge svar på hur mycket fett det verkligen lägger på sig innan avresan.

I mitten av augusti återvände därför delar av forskarlaget till fågelstationen för att försöka fånga och väga några dubbelbeckasiner. Trots att både nät, vadarfällor, ljuduppspelningar och alla andra kända trick användes lyckades vi inte fånga någon beckasin vid denna tid. En handfull individer stöttes dock upp under försöken, så vi vet att fåglarna uppehåller sig i samma områden som under försommaren. De är dock betydligt mer utspridda i terrängen, och mindre benägna att återvända till en speciell plats efter uppflog, vilket gör det svårt att hitta en bra plats för nät och fällor. En idé som återstår att prova nästa säsong är att låta en fågelhund leta upp beckasiner och på kommando stöta upp dem i ett mobilt fångstnät. Denna teknik fungerar mycket bra för dalripa i liknande terräng.

Meera blickar ut över den nyfunna leken vid Lill-Gettryggen, vilken kunde hittas med hjälp av radiopejling. Här spelade minst sex dubbelbeckasiner denna kväll, den 29 maj. Ett par nätter senare fångades och ringmärktes totalt 14 beckasiner på leken. FOTO: JOHAN RÅGHALL



Stor uppmärksamhet i media

En viktig uppgift för all god forskning är att dela med sig av sin nyvunna kunskap till andra forskare men också samhället i stort. Inom forskarvärlden sker denna kommunikation i första hand via artiklar i vetenskapliga tidskrifter, och det är verkligen roligt att Ånnsjöns fågelstation kan vara med och bidra till professionell forskning genom vårt dubbelbeckasinprogram. Minst lika viktigt för oss är dock att också sprida information om vårt miljöövervakningsarbete i populära medier.

Någon månad innan årets fältarbete drog igång fick vi till slut besked om att vår artikel om dubbelbeckasinens spektakulära flyttning accepterats för publicering i tidskriften *Biology Letters*. För att sprida nyheten även utanför forskarvärlden skickade vi på publiceringsdagen (25 maj) ut ett pressmeddelande till svenska medier, och mycket tack vare en slagkraftig rubrik på TT-meddelandet så nappade både dagstidningar, radio och tv på nyheten om beckasinernas rekordflygning. Bland annat blev Åke Lindström intervjuad i radions Studio Ett via telefon direkt ifrån fågelstationen, strax innan vi gav oss ut på en av årets fångstkvällar.

Med oss i fält hade vi detta år också ett tv-team som jobbade med en dokumentär om avancerad teknik inom flyttfågelforskningen, och i synnerhet de rön som kommit fram på senare år genom användning av ljuspositions-mätare på dubbelbeckasiner, törnska-



Dubbelbeckasinhonorna litar starkt på sitt kamouflage och lämnar normalt inte boet förrän en nästan trampar på det. Den här ruvande honan återfanns genom radiopejling i fjällbjörkskogen ca 200 meter ifrån leken vid Lill-Getryggen. FOTO: JOHAN RÅGHALL

tor, tornseglare och andra arter som är för små för att förses med satellitsändare (GPS). Tv-teamets ansträngningar i Handöl och på andra platser resulterade i ett mycket bra inslag som sändes i Vetenskapens värld i Sveriges Television 28 november 2011.

Ingen inventering av andra spelplatser

Eftersom årets projekt var helt inriktat på att återfå ljusmätare och att hitta boplatser i anslutning till spelplatserna i Handölsdalen gjorde inte fågelstationen någon inventering av andra kända spelplatser i Ånnsjön-Storlien. Leken på Högåsen strax norr om

Enafors besöktes dock på Ånnsjödagen i början på juni och hyste uppemot 30 hanar i ett mäktigt spel. På *artportalen.se* framgår att de välkända och relativt lättillgängliga spelplatserna på Skurdalshöjden i Storlien och Getvalsbacken på Åreskutan bjöd på spel från ett tiotal hanar vardera, och att upp till tre hanar spelade på Renfjället. Vi har denna säsong inga uppgifter om antalet spelande hanar på övriga, mer avlägsna spelplatser som Enkälen, Gräsliden, Rundvalen, Stor-Visjövalen och spelkomplexet på Larsvalen-Rensjövalen.



Ovan: Nyheten om beckasinernas fascinerande flyttning svägar nådde ända till Japan!

T.v. Raf Vervoort, Paul Stevenson och Åke Lindström placerar ut vadarburar i Handölsdalen den 22 augusti för att försöka fånga och väga dubbelbeckasiner just innan avfärden mot Afrika. FOTO: JOHAN RÅGHALL

Myrinventerare i full färd med att räkna brushanar, rödbenor, simsnäppor och många andra fåglar på den stora, blöta och fågelrika Blåhammarmyren den 10 juni. Här är det skönt om stövlarna inte läcker...

FOTO: JENNIE WADMAN

Myrinventeringen

THOMAS HOMBERG

Snart firar Ånnsjöns fågelstations myrinventeringar kvartssekeljubileum. Myrinventeringen 2011 som var den 23:e i ordningen genomfördes planenligt. Som vanligt var vi ett gäng entusiaster som med Handöl som utgångspunkt besökte och räknade fåglar på myrar runt Ånnsjön, vid Storlien och Blåhammaren under första halvan av juni.

Det blir mer intressant för varje år som går. Vi kan allt tydligare urskilja arter som ökar eller minskar eller som genomgår cykliska förändringar. Och så finns det förstås arter som knappt ändrat sig alls under hela tidsperioden. Grönbena, gluttsnäppa, enkelbeckasin, smalnäbbad simsnäppa, myrsnäppa och småspov är sådana arter. Visserli-

gen kan de variera en hel del från år till år men det är svårt att urskilja någon trend. Med den inventeringsmetod som vi tillämpar med bara ett besök på varje myr per år blir det ganska stora slumpmässiga variationer.

Men i många andra fall ser vi en tydlig förändring under de 23 åren. Storspov

är en sådan art. Den har ökat markant från knappt fem observerade individer per år under de första tio inventeringsåren till i snitt ca 20 individer de senaste fyra åren.

En annan art som också ökat är alfågeln. Fram till 1996 såg vi aldrig mer än två individer per år, men de



Johan Råghall, Connie Regnersen, Barry Embling, Thomas Holmberg och Johnny Jönsson tar igen sig vid återsamlingsplatsen mellan Rekfloarna och Blåhammarmyren efter timmar av spännande myrinventering en varm junidag. FOTO: JENNIE WADMAN

sista fem åren har snittet legat på mellan fem och sex individer. Nu är inte alfågeln någon typisk fågel för myrarna i skogslandet. Huvuddelen av populationen häckar på kalfjällsnivå. Det kan dock vara av stort värde att följa vad som händer även med de få alfåglar som häckar på lägre höjd, då sådana randpopulationer ibland kan ge viktiga upplysningar om vad som händer med populationen i stort. Två möjliga och varandra motsatta förklaringar kan finnas. Det är exempelvis tänkbart att villkoren i huvudbiotopen förändrats negativt så att arten måste söka nya häckningsområden, eller så går häckningarna så bra att det blir ett överskott av alfåglar som inte får plats på kalfjället och som söker andra, men kanske inte lika bra miljöer för att häcka. För att tolka resultaten skulle man därför behöva inventeringsdata från kalfjällsnivå.

Kärnsnäppan har en likartad utbredning, men visar en helt motsatt trend. De första sexton åren såg vi minst en kärnsnäppa varje år, men de sista sju åren har vi inte sett en enda! Visserligen är materialet litet, men när tidsserien är så lång som 23 år kan även

små förändringar bli påvisbara. En motsvarande utveckling har skett hos stjärtand. Den sågs lite nu och då fram till 2003, men efter det har ingen stjärtand noterats.

Två arter som tillkommit under de gångna åren är svarthakedopping och dvärgmå. De saknades helt under de första årens inventeringar, men har de senaste åren synts regelbundet. Årets svarthakedoppingnotering, nio individer, är den högsta hittills.

Utmärkande för sommaren 2011 var den rikliga lämmelförekomsten. Hur avspeglas det i myrinventeringsresultatet? Inte så mycket faktiskt. Varken hökuggla eller fjällvråk noterades. Däremot sågs fem individer vardera av tornfalk och jorduggla. Särskilt den sistnämnda brukar vara en säker indikator på ett bra lämmelår, men vi har haft lämmelår tidigare utan att jordugglor observerats. De gnagarberoende rovfåglarna tycks ibland ha svårt att pricka in gnagartopparna. Kanske var det vad som drabbade hökugglor och fjällvråkar i år? Intressant att notera i sammanhanget är de två bruna kärrhökar som sågs i år. Det

är en art som bara ses sporadiskt i fjälltrakterna. Den bruna kärrhöken har under senare år blivit allt vanligare i de centrala delarna av Jämtland och med en fortskridande klimatförändring kanske den så småningom blir en fjällfågel?

Det här var några axplock ur det rika material av myrinventeringsresultat som vi nu börjar få. För många arter kan vi uttala oss ganska säkert om populationsutvecklingen. Betydligt svårare är det att säga något om orsakerna till de förändringar vi ser. Det kräver en ingående analys där man även måste komplettera med andra miljödata och inventeringar i andra områden. Men grunden är lagd och ju längre vi håller på desto mer värdefulla data får vi. Du är välkommen att delta i inventeringarna under nästa säsong!

Ett stort tack till årets inventerare som, förutom undertecknad, var Barry Embling, Jalle Hiltunen, Katie Andrie, Johnny Jönsson, Connie Regnersen, Johan Råghall, Meera Lee Sethi och Jennie Wadman.



Katie Thorpe, Meera Lee Sethi och Peder Edvinsson beundrar en vacker röstjärthane under ringmärkningen i Handöl. FOTO: LARS FALKDALEN LINDAHL

Ringmärkningen

LARS FALKDALEN LINDAHL

Den standardiserade ringmärkningen vid Ännsjöns fågelstation har utförts kontinuerligt sedan 1988. Vi ringmärker huvudsakligen på två platser. Dels alldeles intill byn Handöl och dels ute i Handölsdeltat vid Ännsjöns västra strand. Utöver detta bedrivs också viss ringmärkning utanför det standardiserade projektet, exempelvis ringmärkning av ungfåglar i holkar.

Under 2011 har vi haft en mycket god bemanning under i stort sett hela ringmärkningssäsongen juli och augusti samt även kunnat utföra en del märkning både före och efter den standardiserade ringmärkningsperioden. Vid något tillfälle var vi faktiskt tvungna att tacka nej till mer hjälp på grund av utrymmesbrist, vilket hade varit otänkbart för ett par år sedan.

Tack vare detta kunde totalt 2 272 fåglar ringmärkas under sommaren (inklusive 31 ringmärkningar inom dubbelbeckasinprojektet). Detta är en betydligt högre siffra än vi ringmärkt de senaste åren och nästan dubbelt så många som 2010, något vi givetvis är mycket nöjda med.

Vi är också stolta över att kunna meddela att vi nu har ringmärkt över 50 000 fåglar totalt sedan starten 1988! Efter årets säsong ligger det totala antalet ringmärkningar nämligen

på hela 52 193 stycken. Jubileumsfågeln blev så vitt vi kan se en ungtalgoxe som ringmärktes i en holk den 15 juni av Stefan Bergman. Ringen den bär heter 2KP32275. Hittelön utlovas givetvis för information som leder till återfynd av denna fågel!

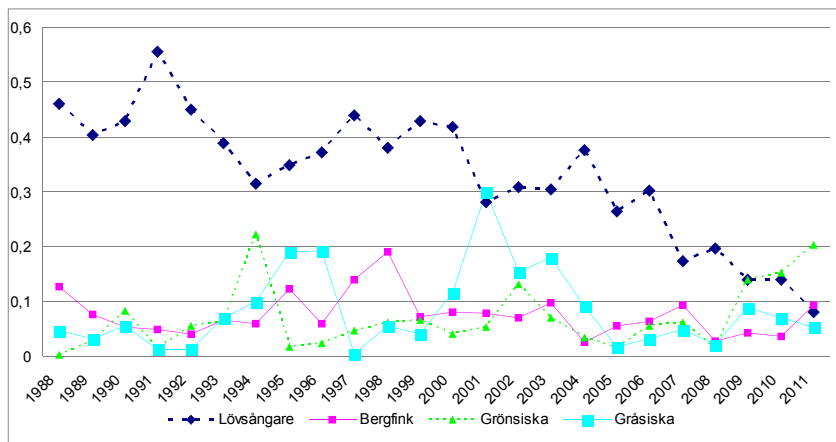
Precis som förra året var grönsiska den vanligaste märkarten med 460 fåglar. I år är dock marginalen mycket större ner till lövsångare som vi fortsatt fångar allt färre av, i år 182 stycken, vilket endast motsvarar åtta procent av den totala ringmärkningen. Detta är med stor marginal en ny lägsta siffra, cirka hälften av den tidigare lägsta noteringen. Faktum är att lövsångare inte ens var näst vanligaste art under sommaren, det var istället bergfink med 213 fåglar.

En jämförelse mellan de fyra vanligaste arterna sedan starten 1988 finns i figur 1. Tyvärr är uppgifter om antalet

nättimmar de senaste åren för närvarande inte behandlade, vilket annars hade kunnat ge en ännu bättre bild av populationsutvecklingen. Vi hoppas kunna återkomma med en sådan jämförelse längre fram, om inte annat så på vår webbplats.

Ingen riktig raritet fångades, men tack vare en hel del engagemang från våra medarbetare kunde en del spännande arter som är typiska för området men sällan besöker våra nät märkas, till exempel lavskrika, tretåig hackspett och lappsparr. Andra ovanligare arter för ringmärkningen var försärla, törnsångare, stenfalk, hornuggla och inte minst mindre korsnäbb, som vi fångade en hel kull av.

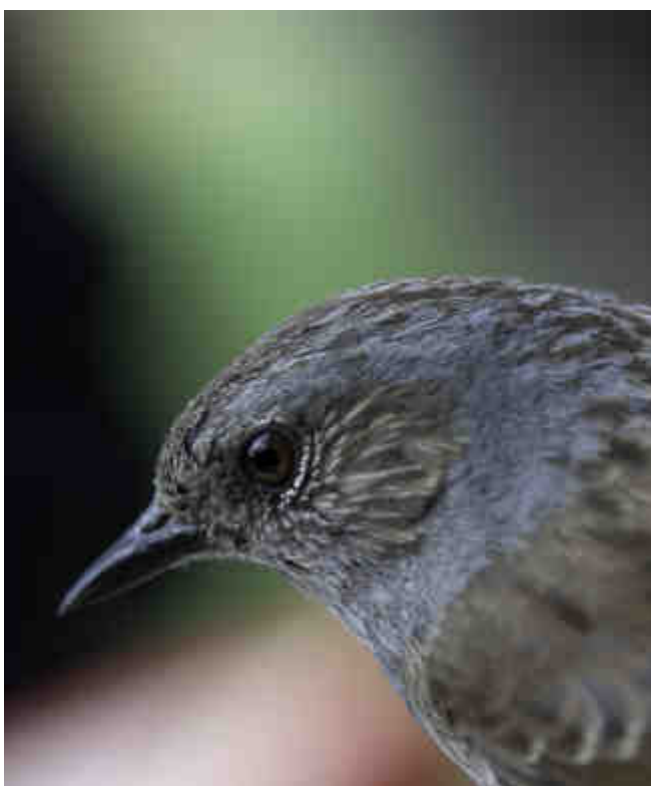
Stort tack till alla som medverkade under 2011 års ringmärkningssäsong, och varmt välkomna tillbaka under 2012!



Figur 1. Andelen ringmärkta fåglar av de fyra vanligaste ringmärkta arterna i förhållande till den totala ringmärkningen per år sedan starten 1988. Ringmärkningssiffror för samtliga arter finns att hitta på vår webbplats under rubriken rapporter. *The number of ringed birds per species in relation to the total number of ringed birds per year since 1988.*

46 järnsparvar ringmärktes under säsongen.
46 Dunnocks were ringed this year.

FOTO: JENNIE WAD-MAN



Tabell 1. Antalet ringmärkta fåglar sommaren 2011. *The number of ringed birds 2011.*

Art		Antal
Sparvhök	<i>Accipiter nisus</i>	1
Stenfalk	<i>Falco columbarius</i>	1
Större strandpipare	<i>Charadrius hiaticula</i>	2
Drillsnäppa	<i>Actitis hypoleucos</i>	2
Rödbena	<i>Tringa totanus</i>	1
Gluttsnäppa	<i>T. nebularia</i>	1
Grönbena	<i>T. glareola</i>	2
Enkelbeckasin	<i>Gallinago gallinago</i>	1
Dubbelbeckasin	<i>G. media</i>	31
Silvertärna	<i>Sterna paradisaea</i>	1
Gök	<i>Cuculus canorus</i>	5
Hornuggla	<i>Asio otus</i>	2
Pärluggla	<i>Aegolius funereus</i>	14
Mindre hackspett	<i>Dendrocopos minor</i>	2
Tretåig hackspett	<i>Picus tridactylus</i>	1
Trädpiplärka	<i>Anthus trivialis</i>	13
Ängsapiplärka	<i>A. pratensis</i>	30
Gulärla	<i>Motacilla flava</i>	107
Forsärärla	<i>M. cinerea</i>	2
Järnsparv	<i>Prunella modularis</i>	46
Rödhake	<i>Erithacus rubecula</i>	51
Blåhake	<i>Luscinia svecica</i>	28
Rödstart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	49
Buskskvätta	<i>Saxicola rubetra</i>	2
Koltrast	<i>Turdus merula</i>	5
Björktrast	<i>T. pilaris</i>	66
Taltrast	<i>T. philomelos</i>	65
Rödvingetrast	<i>T. iliacus</i>	62
Härmsångare	<i>Hippolais icterina</i>	20
Törmsångare	<i>Sylvia communis</i>	1
Trädgårdssångare	<i>S. borin</i>	26
Svarthätta	<i>S. atricapilla</i>	17
Gransångare	<i>Phylloscopus collybita</i>	12
Lövsångare	<i>P. trochilus</i>	182
Grönsångare	<i>P. sibilatrix</i>	1
Kungsfågel	<i>Regulus regulus</i>	4
Grå flugsnappare	<i>Muscicapa striata</i>	5
Svartvit flugsnappare	<i>Ficedula hypoleuca</i>	169
Talltita	<i>Poecile montanus</i>	32
Blåmes	<i>Cyanistes caeruleus</i>	56
Talgoxe	<i>Parus major</i>	121
Nötväcka	<i>Sitta europaea</i>	16
Lavskrika	<i>Perisoreus infaustus</i>	6
Skata	<i>Pica pica</i>	1
Stare	<i>Sturnus vulgaris</i>	9
Bofink	<i>Fringilla coelebs</i>	22
Bergfink	<i>F. montifringilla</i>	213
Grönfink	<i>Carduelis chloris</i>	4
Grönsiska	<i>C. spinus</i>	460
Gräsiska	<i>C. flammea</i>	118
Mindre korsnäbb	<i>Loxia curvirostra</i>	5
Domherre	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	41
Lappsparv	<i>Calcarius lapponicus</i>	1
Sävsparv	<i>Emberiza schoeniclus</i>	137
TOTALT		2 272

Summary in English

During the ringing season of 2011 a total of 2 272 birds were ringed. As last year Siskin (*C. spinus*) was the most commonly ringed species, however this year by a much larger margin. Willow Warbler (*P. trochilus*) continues its steep decline and only accounted for 8 % of the total in 2011, which actually also was slightly less than the number of Brambling (*F. montifringilla*).

No remarkably notable species were caught this season, however a number of interesting species rarely seen in our nets were caught thanks to the efforts of our dedicated visiting ringers. Among the rarities were Whitethroat (*S. communis*), Grey Wagtail (*M. cinerea*) and Common Crossbill (*L. curvirostra*).

A Summer of Firsts

MEERA LEE SETHI



Meera pejar dubbelbeckasiner från Stor-Ulvåfjället en vacker sommardag. FOTO: KATIE ANDRLE

Denna gångna säsongen hade vi förmånen att ha Meera från Chicago hos oss under hela två månader. Här berättar hon om sina upplevelser och minnen från vistelsen i Ännsjöfjällen; en vistelse som innehöll det mesta en kan uppleva och delta i under en fågelstationssommar: Radiopejling, ringmärkning, holkkontroller, fjällvandringar, jaktfalkar, snickring, målning, myr-inventering, matlagning och mycket, mycket mer...

Hours distant from the sea, the mountains of Jämtland have their own tidal rhythm. In late spring, currents ebb. Snowlines creep upwards, mountain stations close and winter skiers and snowmobilers withdraw from their high-water mark. But with the weather still cool and unpredictable, it will be some time before the first waves of summer hikers crash against the hills. Like some strange intertidal snail, this is when I appear. And for several weeks at least I am – apart from Johan, from whom I separate at the beginning of our dubbelbeckasin tracking excursions – the only human being in the fjälls.

It is extraordinary to be this solitary and this purposeful in this environment. There is no one to keep up with as I climb ridges covered in a mixture of mud and ice, trying not to slide back down; no hand to grab if I find myself sinking in patches of neon orange sphagnum moss; no one to notice me stumbling as I test the next rock up on lichen-spotted slopes.

The things I aim for are simple: to reach higher ground, to hear a better

signal from the bird I am tracking, to find her nest and uncover four beautiful eggs, creamy and brown. Simple, but not easy for this city-dweller to do without losing her balance or her way – at least not at first. The focus it requires to avoid small mistakes quiets the eternal mental hum of doubt and desire. I think of times I have spent sitting with bent knees on wooden floors in Boston and Chicago, silent and close-eyed. I think of voices telling me to still myself around the pivot of my breath. I think: *So this is what they meant.* Here in the fjälls, in low tide, I understand for the first time what it is to meditate.

(It is a meditation interrupted only by the chime of the gök, the croak of the bergfink, and the everlasting complaint of the lämmel...)

Those of you whom I met this summer may remember me as that American girl (or perhaps that girl from Singapore) who spent her first week at the observatory looking like her heart was going to fly out of her chest because she was so nervous – the next seven wearing the blissful smile of someone

in love – and the last with the trembling lip of one who has to say goodbye to paradise.

I was nervous because this was to be, for me, a summer full of firsts. As a writer, I spend most of my time sitting at a computer, not carrying long metal poles over my shoulder or hiking in the mountains. And as a volunteer in Chicago's natural history museum, the only birds I had ever handled were dead specimens. I had never set up a mist net or removed a screaming blåmes from its threads. I had never squeezed a ring around the skinny, kicking leg of a björktrast. I had definitely never hung a radio receiver around my neck, slid a pair of earphones on my head, and struck out off the trail with an antenna in search of a restless bird with a tiny receiver glued to her back.

But it didn't take long to realize how much I loved doing all those things, and more – my summer was full of too many first experiences to even mention here. And because it seems to me that the bird station attracts a wonderful kind of person, many of them were

tied to new friendships. Trapping 10 dubbelbeckasin on a rainy night at the Laptentjahke lek with Peter, Johan, and Jennie. Painting the side of the new exhibit center under the watchful eye of KG. Hammering together owl-sized nest boxes with a blueprint drawn by the inimitable Thomas. Getting my feet wet in the mires while taking census notes for Johnny. Taking flugsnappare chicks out of a cloth bag for Stefan to weigh. Texting Ulla from the side of a mountain to tell her I'd just seen three young jaktfalk snoozing in their nest. Learning from Mikael the best way to twirl a mist net

shut. Finally getting exactly the same wing length measurement on my gulärå as Lars did when he checked it one minute later.

So that blissful smile and trembling lip you might have seen? Those shouldn't be too hard to understand, especially when you consider that all of these delightful firsts occurred against the backdrop of an amazing beauty. The craggy mountains, the wide-open skies, and the sweet shining water all came to feel like home to me. So did the warm kitchen and cozy bedrooms of the observatory itself, where many

a plate of good food was eaten (älg stew and kantarell pie, I can still taste you) and many a night was spent, not sleeping or dreaming, but staring out at the bright summer sky.

Saknar dig, Ånnsjöns Fågelstation. I hope to see you again. In the meantime, I hope this letter inspires someone else to come and stay with you soon – whether they come for a summer of surprising *firsts* or one of satisfying *agains*.

Kramar från Amerika,
Meera Lee Sethi

Skumt projekt för insamling av jaktfalkägg i östra Sibirien

Ulla Falkdalen

I maj månad skrev Projekt Jaktfalk till ryska myndigheter för att försöka avstyra ett skumt projekt för insamling av jaktfalkägg i Anadyr, östra Sibirien. Det ryska naturvårdsverket hade nämligen strax innan givit ett privat rovfågelcenter i Moskva tillstånd att hämta 15 jaktfalkägg därifrån. Projektet sponsrades av ett falkenerarcenter i Tyskland. Det hävdades att insamlingen var en bevarandeåtgärd och att jaktfalkarna förväntades lägga en ny äggkull efter att man tagit bort den första. Det händer nästan aldrig att jaktfalkar lägger en andra kull och det finns inget gott skäl att plocka in jaktfalkägg från området för att kläcka fram och sedan återtransportera falkarna, vilket de hävdar att de ska göra. Dessutom kan man inte garantera att det är ungar från just dessa ägg som återförs till Sibirien. Det finns starka misstankar om att projektet är ett sätt att få in nytt genmaterial från vilda jaktfalkar till uppfödningar i bl.a. Tyskland samt att det är ett sätt att öppna en kanal till arabstaterna om man får flytta ägg från Sibirien till Moskva med CITES-tillstånd.

Den 26 november hölls ett runda-bord-samtal anordnat av ERASA (Eurasian Regional Association of Zoos and Aquaria) i Moskva där projektet skulle diskuteras. Inför detta möte tog jag och den finske jaktfalkforskaren Pertti Koskimies kontakt med WWF i våra respektive länder och informerade dem om vad som var på gång. Ola Jennersten, WWF Sverige, skulle passande nog resa till Moskva samma vecka och han framförde våra åsikter till Igor Chestin, WWF:s generalsekreterare i Ryssland. Den ryske jaktfalkforskaren Sergey Ganusevich som tidigare suttit i den rådgivande kommittén har tyvärr blivit utsparkad så nu fanns det ingen person som kunde skydda jaktfalkarna med sin professionella grund. Vår förhoppning var att den ryska Världsnaturfondens representant som fanns med på mötet skulle framföra den ståndpunkt som våra nordiska jaktfalkprojekt samt WWF Sverige och Finland hade till äggsamlingsprojektet. I skrivande stund har inga protokoll kommit ut från mötet, men jag hoppas att det blev



Den vita form av jaktfalk som finns i östra Sibirien hotas av äggsamlingsprojekt. (Bilden är tagen i Peregrine Funds rovfågelläggning i Boise, USA). FOTO: ULLA FALKDALEN

ett beslut till jaktfalkarnas fördel. Ryktena om korrupta tjänstemän i Moskva som är inblandade i insamling av ägg och fåglar från det vilda är förstås oroande. Den som från universitetet anordnade mötet är känd för att ta vilda jättehavsörnar, *Haliaeetus pelagicus*, och sälja dem till djurparker, samt för att ta emot pengar från stora oljebolag för att rättfärdiga kalavverkning av örnområden.

Att Chukotkaområdet i Östsibirien attraherar falkenerare har nog sina speciella skäl. Där finns både vita jaktfalkar och vita duvhökar. Det är de vita fåglarna som är mest åtråvärda bland falkenerare och som betingar det högsta priset på marknaden.

Projekt Jaktfalk

ULLA FALKDALEN

Jaktfalkåret började med en stor konferens i Boise, USA, *Gyrfalcons and Ptarmigan in a changing world*, i början av februari. Konferensen hade lockat över hundra deltagare från olika länder där flertalet av världens jaktfalkforskare och även en del ripforskare deltog.

Det hölls många intressanta föredrag, vilka publiceras i konferensens omfattande "proceedings" (konferensrapport) som ska vara möjlig att hämta från nätet. De nordiska länderna representerades av Olafur Nielsen, Island, Pertti Koskimies, Finland, Kenneth Johansen, Arve Oestlyngen, Trond Johnsen och Torgeir Nygård, Norge samt Tomas Bergström och jag från Sverige.

Intressanta studier från Jämtland

Torgeir Nygård presenterade resultaten från vår sändarstudie på unga jaktfalkar i Jämtland och jag höll ett föredrag om Projekt Jaktfalk samt redovisade en analys som jag och Maria Hörnell Willebrand gjort av jaktfalkens häckningsresultat jämfört med ripbestånden i länet, perioden 1996-2010.*

Resultaten från jaktfalkprojektets årliga inventeringar visade att jaktfalkarna i Jämtlands län följde en treårig cykel under den aktuella perioden. Ett toppår med många jaktfalkungar följdes av många besatta jaktfalkrevir tre år senare, när jaktfalkarna blivit köns mogna (figur 1). Detta sammanhang var vi redan medvetna om. Det speciellt intressanta med analysen var att vi kunde visa att man kan förutspå jaktfalkens häckningsframgång genom att se på hur många ripkycklingar som finns hösten

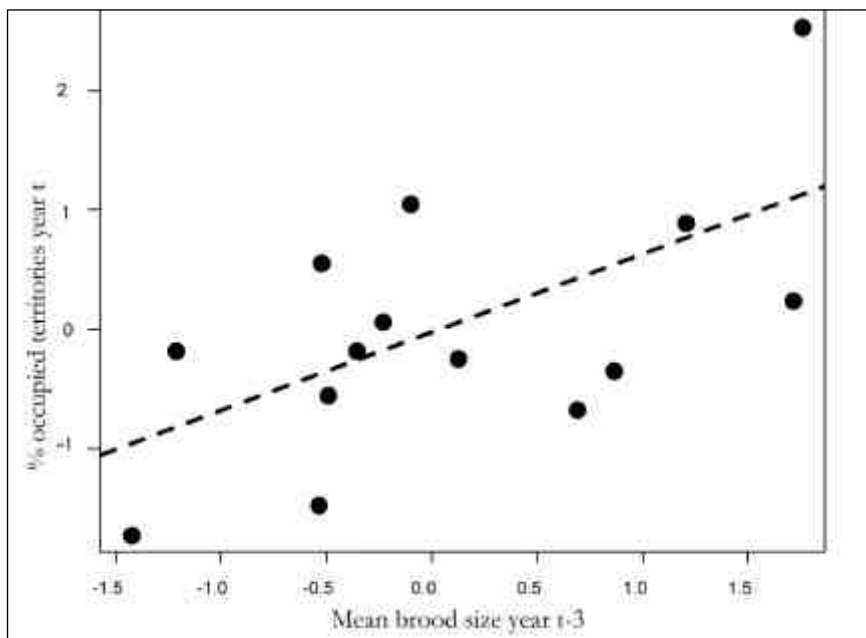


Figure 1. The correlation between mean brood size of Gyrfalcons in Jämtland in year t-3 (on X axis), and the % of occupied territories in year t on the Y axis. Falkdalen et al. 2011.

dessförrinnan (figur 2). Dalripan har låg vinterdödlighet, så många unga ripor gynnar jaktfalkens kondition under vintern och därmed förmåga att gå till häckning.

Projekt Jaktfalks ansvarsområde utgörs av Jämtlands läns fjällområden, alltså både Jämtlandsfjällen och Härjedalsfjällen. Vi räknar med att det i länet finns mellan 31-55 jaktfalkrevir. Minimisiffran står för antalet besatta revir under ett och samma år och maximumsiffran är antalet revir som varit besatta åtminstone en gång under perioden 1996-2010. Tack vare åratal av

inventeringsinsatser av projektets medarbetare har vi också kunnat visa att vissa jaktfalkrevir är oerhört produktiva och viktiga för jaktfalkbeståndet. 14 procent av jaktfalkreviren producerade hela 50 procent av ungarna! Sådana revir är extra viktiga att värna om.

Årets häckningssäsong

Under 2011 var 23 revir besatta och i 17 av dem blev det lyckade häckningar. Det var 54 ungar som kom på vingarna. Antalet ungar per besatt revir blev i år 2,35 och per lyckad häckning 3,18.

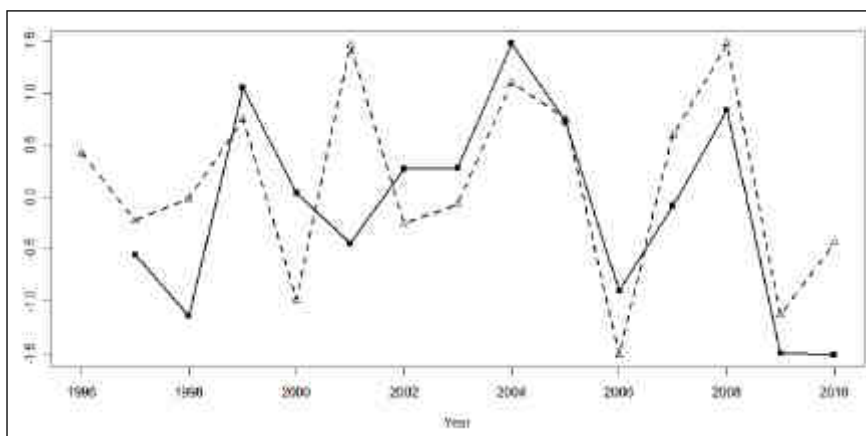


Figure 2. The broken line is the proportion of successful breeding attempts per visited territory of Gyr Falcon in year t. The solid line is reproductive rate of Willow Ptarmigan in year t-1 (number of chicks per pair in second week of August).

* FALKDALEN, U., M. HÖRNELL-WILLEBRAND, T. NYGÅRD, T. BERGSTRÖM, G. LIND, A. NORDIN AND B. WARENSJÖ. 2011. Relations between Willow Ptarmigan (*Lagopus lagopus*) density and Gyr Falcon (*Falco rusticolus*) breeding performance in Sweden. Extended abstract in R.T. Watson, T.J. Cade, M. Fuller, G. Hunt and E. Potapov (Eds.). *Gyrfalcons and Ptarmigan in a Changing World*. The Peregrine Fund, Boise, Idaho, USA. <http://dx.doi.org/10.4080/gpcw.2011.0217>



Två av årets glada jaktfalkinventerare, Mia Wallin och Katie Andrie.

FOTO: ULLA FALKDALEN

Under 2011 var vi hela 19 personer som inventerade jaktfalk på ideell basis i länet. Vi har också fått rapporter från Länsstyrelsens naturbevakare som kontrollerat några boplatser i samband med övriga arbetsuppgifter och rovdjursinventeringar i fjällen. Projekt Jaktfalk har även i år bidragit med uppgifter och inventeringsinsatser i de områden som omfattas av Naturvårdsverkets *Åtgärdsprogram för jaktfalk*.

Det var glädjande att se att det blev så pass många lyckade häckningar. Visst är det trevligt att gå på fjället, men om man dessutom får se jaktfalkar med välmående ungar så blir man så mycket lyckligare.

Det kan även nämnas att Projekt Jaktfalk uppmärksammades av Svenska Fjällklubben som har en artikel om projektet i sin tidning *Fjället* nr 4-2011.

Projektet fortsätter

Fjällområdet är stort och det är oftast långt mellan de olika jaktfalkreviren. Det finns alltid behov av fjällvana ornitologer som kan inventera på skidor i april eller till fots i juni. Jag hoppas också få in rapporter om alla jaktfalkobservationer som görs i fjällom-

rådet. Det är även värdefullt om det kan dokumenteras färgringar. Under en period försedde vi jaktfalkungar med färgringar som möjliggör identifiering av individer. Dessa ungar är nu köns mogna och kan finnas bland de häckande paren. Färgringarna kan ha olika färger; blåa, röda, lila eller svarta har använts i vårt län. Varje ring har en kod bestående av en bokstav och en siffra. Den som kan avläsa koden på en jaktfalk med tubkikare eller fotografera ringen så den kan tydas i efterhand på dataskärmen, kan förvänta sig en fin belöning!

Tack

Många varma tack till alla som medverkat i fältarbetet eller rapporterat enstaka observationer: Bengt Warensjö, Janne Eriksson, Alf Nordin, Lars Falkdalen Lindahl, Monica Höjerslev, Torgeir Nygård, Tomas Bergström, Benckt Aspmann, Katie Andrie, Meera Lee Sethi, Mia Wallin, Dan Fritzon, Dag Lindmark, Joachim Björkman, Pontus Wennesjö, Jennie Wadman,

Summary in English

At the conference "Gyrfalcons and Ptarmigan in a changing world" in Boise, USA, we presented results from Gyrfalcons monitoring during 1996-2010 and also an analysis on the relation between Willow Ptarmigan density and Gyrfalcons breeding performance. Reproductive rates of Gyrfalcons from 1996-2010 in the county of Jämtland followed a three-year cycle and there was a high positive correlation between the number of breeding pairs and the number of Gyrfalcons chicks produced three years earlier. The best predictor of Gyrfalcons reproductive success was the production of Willow Ptarmigan chicks the year before. We also found that 14% of the Gyrfalcons produced 50% of the offspring in this population as a whole during the study.

2011 was a good year for the Gyrfalcons in Jämtland. 23 of 55 territories were occupied and produced 54 chicks. No. of chicks/successful nest was 3,8 and no. of chicks/occupied territory was 2,35.

Benny Paulsson, Niklas Holmedahl, Johan Råghall, Fredrik Adolfsson, Mikael Karlsson samt Länsstyrelsens naturbevakare Alf Kjellström, Christer Edsholm, Lars Liljemark och Bert-Ivan Mattsson.

Stort tack också till finansörerna! Projektet har i år erhållit ekonomiska medel från Alvins fond och Sveriges Ornitologiska Förening. Den genomgång och analys av ripdata och jaktfalkresultat som genomfördes av Maria Hörnell Willebrand och under-tecknad finansierades med medel ur Viltvårdsfonden, Naturvårdsverket.



Adult jaktfalk i Oldfjällen. FOTO: LARS FALKDALEN LINDAHL

Kungsörn i Jämtlands län

HÅKAN SJÖLIN

Efter bottenåret 2009 och ett hyfsat 2010 blev resultatet 2011 det bästa hittills vad gäller antalet lyckade kungshäckningar i Jämtlands län.

Totalt häckade 49 par, varav 34 par lyckades och fick totalt 42 ungar. Därmed infriades de stora förhoppningar som fanns inför säsongen till följd av den goda lämmel- och sorkförekomsten. Tidigare rekordår var 2008 då resultatet var 33 lyckade häckningar med ungar.

Antalet kända revir ökar för varje år. 1999 fanns 103 kända revir att jämföras med 141 kända revir under 2011. Av dessa besöktes 119 revir. 11 ungar blev ringmärkta och färgringmärkta.

Inventeringarna har utförts av Länsstyrelsens naturbevakare samt av ideella inventerare från kungshörnsgruppen.

Tack till alla som ställt upp för projektet under det gångna året!



Figur 1. Karta över områdesindelningen i länet.

Tabell 1. Resultat från Projekt Kungsörn 2011.

Jämtlands län 2011	A	B	C	D	E	Länet
Besatta revir (=par)	16	10	8	29	6	69
Häckande par	11	7	6	25	0	49
Lyckade häckningar (med ungar)	9	1	3	21	0	34
Misslyckade/avbrutna häckningar	2	6	3	4	0	15
Antal ungar	11	2	3	26	0	42

Kungsörn och jaktfalk i Härjedalen

BENGT WARENSJÖ

Årets inventeringssäsong med början i mars månad skulle bli mycket spännande med tanke på den fantastiska lämmelinvasionen som väntade vid snösmältningen.

Höstens rikliga förekomst av de små gnagarna är ingen garanti för att den kommande våren och sommaren skapar det överflöd av mat för rovdjur och rovfåglar som gör föryngringarna framgångsrika. En kall, snörik vinter utan återkommande tö och blötväder verkar vara smågnagarnas räddning. Vi fick också uppleva en sådan vinter, och när snön var borta kryllade det av de små varelserna, inte bara på fjället utan även i skogslandet. Gynnsamma kunde det inte bli.

Jag har numera vetskap om tre gånger fler örnrevir än i början på 1980-talet

då kungsörnen blev föremål för en mer systematisk inventering. 2011 års inventering i Härjedalen omfattade 48 kungshörnsrevir av drygt 50 kända. Elva jaktfalkrevir kontrollerades.

Kungsörn

För kungshörns del har ett smågnagarår betydelse så till vida att rovdjuret i första hand jagar det mest lättåtkomliga och fåglar och harungar därmed klarar sig undan i större omfattning än annars. Visst hamnar en och annan lämmel säkert i örnens klor men tillgången på större byten som hönsfåglar och harar ökar och därmed är

förutsättningarna för att lyckas med häckningen god.

Så blev också fallet i Härjedalen. Vi såg redan förra året ett trendbrott med flera framgångsrika par, troligen en följd av småviltets uppgång i och med lämlarnas tidiga inträde. Väderförhållanden och bytestillgång brukar ju skilja en del från landsända till landsända. I år har dock Norrlands inland och fjälltrakter uppvisat ett likartat mönster, och rovfåglarnas häckningsförsök blev överlag lyckat.

Årets häckningsresultat för kungsörnen i Härjedalen blev att av 25 häckande par misslyckades fyra. Sammanlagt blev 26 ungar räknade. Bland några av de misslyckade fanns tecken på att honan ruvat en tid, bl.a. med foster i upphittade ägg.

Om man jämför fördelningen av lyckade häckningar över hela landskapet, visar det på stor skillnad mellan reviren. Förekomsten av lämlar har utan tvivel spelat en stor roll för var framgången varit störst. Bytestillgången är oerhört betydelsefull under framförallt senvintern, när de adulta örnarna söker sig till hemreviren och hanen ska visa sin hona att han är kapabel att jaga.

Några intressanta händelser och iakttagelser har jag även i år fått vara med om. Det är inte varje år man hittar bytesrester efter t.ex. jorduggla. På långt håll såg jag också en av de vuxna fåglarna komma inflygande mot boet med något meterlångt, liknande grovt rep, hängande i klorna.

Vad var det? Sedan undrar man vilken koll hanen eller honan har på vad som händer under trädet när maten ska serveras... Min ringmärkare Alf höll på att ta sig upp över bokanten, när plötsligt ett byte lämnades över till ungen!

Jaktfalk

Har lämmelförekomsten påverkat jaktfalkhäckningarna i år? Det var frågan när inventeringen inleddes i mitten av april. Fjällvråkar, tornfalkar och flera ugglearter syntes få ett rekordår.

I Härjedalen var förekomsten av ripa, inte oväntat med de senaste årens dåliga reproduktion, mycket ojämn. Att jaktfalken är väldigt beroende av ripa är ett känt faktum. Iakttagelser av jaktfalk som jagar lämlar finns, men tillgången på den födan under högvintern är inte stor, då lämlarna lever djupt under snön. Det innebär att falken måste förlita sig på annan föda inför äggläggningen. Vad det innebär för jaktfalkens häckningsförmåga är då ganska självklart.

Det blev också få besatta revir, bara fyra stycken. För Härjedalens del är siffran ändå hygglig med tanke på ovan sagda. Tre revir lyckades få fram sina ungar och totalt kunde vi räkna till nio flygga ungar.

Inga ungar ringmärktes i år. Idunparet klarade som vanligt att få fram ungar. Där gjordes ett försök att ringmärka men ungarna var för stora och risk fanns att de skulle hoppa.

Några ensamma falkar har också rapporterats under sommaren. Fjällvråk, tornfalk och korp hade lyckade häckningar i flera av de gamla jaktfalkreviren.

Det kan verka tjugigt från min sida, men jag reagerar fortfarande på hur ripstammen kan förvaltas på det sätt den görs idag. Alldeles för tidig jaktstart och alldeles för högt jakttryck. Och med jägare hitresta från hela Europa utan att guidas av lokala jaktledare.

FOTO: JENNIE WADMAN



Vi blickar framåt...

Välkommen till Ännsjön 2012!



Inventerare, ringmärkare och assistenter sökes!

Ånnsjöns fågelstation studerar sedan 1989 fågellivet i västra Jämtlandsfjällen. Verksamheten 2012 bedrivs i form av ett antal projekt som vart och ett omfattar 1-2 veckors fältarbete för en grupp om 2-8 personer.

Vi söker inventerare till våra olika inventeringsprojekt i juni. Du bör känna till de vanliga fjäll- och våtmarksarterna till utseende och läte. Du bör också ha kondition för dagliga vandringar över fjäll och myr.

Vi söker ringmärkare och assistenter till våra nätfångstprojekt från juli till september. Som ringmärkare bör du ha egen licens, medhjälplicens eller stor erfarenhet av ringmärkning på fågelstation eller motsvarande. Assistenten behöver inte ha tidi-gare erfarenhet av nätfångst och ringmärkning.

Ånnsjöns fågelstation erbjuder fri logi i vårt bekväma hus i Handöl, och en oslagbar upplevelse i Ånnsjöfjällen. Hör av dig snarast om du vill vara med!

Hemsida: www.annsjon.org

Kontaktperson: Ulla Falkdalen, ulla.falkdalen@annsjon.org